

Сыдыков Нұрбол Тұрарұлының
«6D010800 – Дене шынықтыру және спорт» мамандығы бойынша
философия докторы (PhD) дәрежесін иелену үшін ұсынған
«Өңірлік деңгейдегі спорттық-бұқаралық іс-шараларды ұйымдастыру
және оларды басқару (Ақтөбе облысы мысалында)» диссертациясына
ШКІР

Зерттеу тақырыбының өзектілігі. Нұрбол Сыдыковтың диссертациялық жұмысы ең маңызды мәселелердің бірін зерттеуге арналған. Оның өзектілігі дене шынықтырумен үнемі және жүйелі түрде шұғылдану маңызын көтеру қалың бұқараны бұл іске тартумен анықталады. Бұл мәселені спорт резервін дайындау және дене тәрбиесінің алдында тұрған міндеттерді шешудегі шарттар ретінде қарастыру қажет. Ал дене тәрбиесінің алдында тұрған міндеттердің қатарында оны басқару мәселесі де айқын көрінеді.

Сол себепті де ғылыми білімнің заманауи деңгейі дене шынықтыру және спорт саласын басқару мен ұйымдастыруда басқарудың жалпы теориясын қолдану қажеттілігін туындатады. Дене шынықтыру мен спорт мамандарының дене шынықтыру-спорттық ұжымды, оқу-жаттығу процесін, спортшы тұлғасының дамуын және т.б. спортшыға қажетті қабілеттер мен қасиеттерді өз деңгейінде басқару үшін оның бойында жоғары педагогикалық білімнің болуымен қатар, білім берудегі басқару саласынан арнайы білімінің, біліктерінің болуы қажет етіледі. Осыған байланысты дене шынықтыру және спорт саласындағы мамандарды даярлауға жаңа талаптар ұсынылады.

Психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді талдау негізінде анықталған аймақтық спорттық-бұқаралық іс-шаралар қызметінің көпқырлылығы осы зерттеу үшін жетекші ғалымдардың әдіснамалық маңызы бар еңбектерінің жан-жақтылығын көрсетті. Мұның өзі ғылыми түрде талданған психологиялық-педагогикалық әдебиеттер сараптамасы көрсеткендей, қазіргі уақытта ғылыми әдебиетте берілген мәселені көтеруге және шешуге қажетті білімнің ауқымды көлемі жинақталған.

Жоғарыда айтылған мәселелерге байланысты, Қазақстанда спорттық-бұқаралық іс-шаралар негізіндегі спорттық жарыс қызметі, әсіресе өңірлік жарыс қызметі педагогикалық басқару тұрғысынан алғанда аз зерттелген, сондықтан жүйелі түрде зерттеуді, іс-жүзінде қолданысқа енгізуді қажет етеді. Ал бұл өз кезегінде біздің диссертациялық зерттеуіміздің өзектілігі мен «Өңірлік деңгейдегі спорттық-бұқаралық іс-шараларды ұйымдастыру және оларды басқару (Ақтөбе облысы мысалында)» тақырыбы таңдалуын анықтайды.

Зерттеудің бағыты мен міндеттері Қазақстан Республикасының Білім және ғылым саласындағы бақылау комитетінің талаптарына сәйкес келетін диссертациялық жұмыстың құрылымын негіздеді және ол: кіріспе, 3 бөлім, қорытынды, пайдаланылған дереккөздер тізімі мен қосымшалар тұрады.

Нәтижелердің ішкі бірлігінің бағаламасы.

Диссертациялық зерттеудің алынған ғылыми нәтижелері ішкі бірлігімен және өзара қисынды байланысты сипатталады. Міндеттер зерттеу тақырыбына толық сәйкес келеді, мәселені жан-жақты қарауды көрсететін және автордың ғылыми-кәсіби қарастырылуын, педагогикалық зерттеу әдістерін көрсететін дұрыс әдістер мен зерттеу кезеңдерінің реттілігі таңдалған.

Автордың жеке үлесінің мәні диссертация тақырыбы бойынша ғылыми және ғылыми-әдістемелік әдебиеттерге сараптама жүргізу мен жинақтауда; алдын-ала және қалыптастырушы педагогикалық экспериментті ұйымдастыру мен жүргізуде, зерттеу нәтижелерін статистикалық өңдеуден өткізуде, зерттеу нәтижелерін оқу-жаттығу процесі мен спорт тәжірибесіне енгізуде, зерттеу нәтижелерін халықаралық ғылыми конгрестер мен конференция материалдарында, білім мен ғылым саласындағы бақылау комитеті ұсынған мерзімді басылымдарда, оның ішінде халықаралық рецензияланатын ғылыми журналда жариялауда, спорт тәжірибесіне ғылыми еңбек нәтижелерін енгізуде.

PhD диссертацияларына қойылатын талаптар шеңберіндегі ғылыми нәтижелер

Халықты дене белсенділігімен айналысуға жаппай тартуға қол жеткізу үшін дене шынықтыру-спорттық ғимараттардың кадрлық, ақпараттық және капиталды негізгі ресурстардың өзіндік құнын төмендетуге мүмкіндік беретін шаралар қажет. Бұқаралық спортты ресурстық қамтамасыз ету жүйесінің базалық қағидаларын қайта қарау мақсатында теориялық негіздеме қарастырылды.

Зерттеулер нәтижесінде Ақтөбе облысының тұрғындарына арналып мақсатты нәтижені, қатысушылардың өңірлік және жас ерекшеліктерін, олардың спорттық даярлық деңгейін, мотивация мен жарыстарға деген қарым-қатынас түрлерін ескере отырып, жүйе құраушы факторлардың өзара байланысына негізделген спорттық-бұқаралық іс-шаралар жүйесі жасалды.

Ақтөбе облысында дене шынықтыру мен спортты дамытуды спорттық-бұқаралық іс-шара ретінде басқару құралы ретінде құрастырылған кешенді бағдарламаның ерекшелігі - бұл алдыңғы қатарлы халықаралық және отандық тәжірибеге негізделген нақты әдістемелік пен ұсынымдық сипатта болуында.

Зерттеу нәтижелері белгілі бір өңірге – Ақтөбе облысына қатысты спорттық-бұқаралық іс-шаралар жүйесін халықпен жұмыс істеу тәжірибесіне енгізу арқылы дене шынықтыру мен спорт саласы бойынша жарыс қызметін басқаруды дамыту үшін әрбір жарыс түрлерін дұрыс ұйымдастырып, жарысқа қатысушыларды көптеп тарту және спорттық даярлықты күшейту мүмкіндігінің жоғары екендігі анықталды.

Алынған нәтижелердің негізділігі мен дұрыстығының дәрежесі.

Бұл диссертациялық жұмыста шығармашылық көзқарасты көрсететін нәтижелерді ғылыми тұрғыдан қызықты және мазмұнды түсіндіру ұсынылған, мұның өзі докторанттың ғылыми-практикалық эрудициясының жоғары дәрежесін көрсетеді.

Зерттеу нәтижелері ерекше және ғылыми жаңалыққа ие, автордың спорттық-бұқаралық іс-шаралар негізінде дене шынықтыру мен спортты дамыту саласына қосқан үлесін көрсетеді.

Алынған нәтижелердің сенімділігі жалпы ғылыми және арнайы зерттеу әдістерін және деректерді математикалық-статистикалық өңдеудің барабар әдістерін дұрыс қолданудың арқасында күмән тудырмайды.

Әрине, зерттеу нәтижелері жаңа және ғылым мен спорттық практика үшін үлкен теориялық құндылығы мен тәжірибелік маңызы бар.

Ұсынылған ғылыми нәтижелер мен жұмыстың қорытындысы жаңалықтың жоғары деңгейімен сипатталады.

Жұмыстың ҚР БҒМ "6D010800 - Дене шынықтыру және спорт" мамандығы бойынша PhD ғылыми дәрежесін алу үшін диссертацияларға қоятын талаптарына сәйкестігі.

Зерттеу жұмысының қорытындылары мен диссертацияның негізгі ережелері "Білім, дене шынықтыру, спорт және туризмдегі инновациялар" атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияда (Алматы, 2020); «Олимпиадалық спорт және баршаға арналған спорт» XXIV Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияда (Казань, 2020) баяндалып, талқыланды.

Жүргізілген зерттеулердің нәтижелері 7 ғылыми басылымда, оның ішінде: 3-і ҚР БжҒМ Білім және Ғылым саласындағы бақылау Комитеті ұсынған ғылыми басылымдарда, 2 мақала Scopus базасына енген шет елдік басылымында, 2 мақала халықаралық конференциялар материалдары жинақтарында жарияланды.

Зерттеу нәтижелерінің теориялық және практикалық мәселелерді шешуде қолданылуы зерттеудің ғылыми жаңалығы мен теориялық маңыздылығы оның ерекшеліктерін ескере отырып, өңірлік деңгейде дене шынықтыру мен спорт саласы бойынша жарыс қызметінің ұтымды жүйесін қалыптастыру мәселелерін жүйелі түрде қарау арқылы анықталады.

Автордың Ақтөбе облысы аймағындағы дене шынықтыру мен спорттың жай-күйіне жүргізген сараптамасы ел ішіндегі дене шынықтыруды дамытудың заманауи әлеуметтік-педагогикалық, ұйымдастырушылық күйлерін анықтауға және негіздеуге мүмкіндік берді.

Ақтөбе өңіріндегі дене шынықтыру мен спорт саласындағы спорттық-бұқаралық іс-шаралар қызметінің дамуын басқарудың маңызды құралдарының бірі болып табылатын кешенді бағдарламаны әзірлеу технологиясы теориялық тұрғыдан негізделген.

Ақтөбе облысында спорттық-бұқаралық іс-шаралар негізінде дене шынықтыру мен спортты дамытудың кешенді бағдарламасын іске асырудың нәтижелерін талдау негізінде дене шынықтыру және спорт саласындағы өңірлік жарыс жүйесін одан әрі жетілдірудің негізгі бағыттары анықталды.

Қорғауға ұсыныс. Жоғарыда айтылғандарды негізге ала отырып, докторанттың «**Өңірлік деңгейдегі спорттық-бұқаралық іс-шараларды ұйымдастыру және оларды басқару (Ақтөбе облысы мысалында)**» тақырыбындағы жұмысы философия докторы (PhD) дәрежесін иелену үшін диссертацияларға қойылатын барлық талаптарға сәйкес келеді, осыған

байланысты **Сыдыков Нұрбол Тұрарұлының** диссертациялық зерттеу жұмысы «6D010800 – Дене шынықтыру және спорт» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін көпшілік алдында қорғауға ұсынылады.

Ғылыми кеңесшісі,
PhD докторы,
қауымдастырылған профессор

